

RUS TILI DARSLARIDA IJODKOR USHLUBLARDAN FOYDALANISH

*Ходжаханова Мунира**Старший преподаватель института ТМС**Ташкент, Узбекистан*ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ РАБОТЫ НА
УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Annotatsiya: Ta'lim faoliyati-ta'limning turli sohalarida muvaffaqiyatli o'qitish vositasi, madaniy va axloqiy qadriyatlarni saqlash va yosh avlodga yetkazish usuli sifatida tahlil etiladi. Ko'p qirrali madaniyatli dunyo sharoitida o'qish kompetentsiyasining shakllanishi yosh ta'lim oluvchilarni madaniy tarbiyalashning asosiy yo'nalishlaridan biriga aylanadi va o'qish kompetentsiyasi "uning intellektual (aqliy) asosida shakllanadigan umumiy shaxsiy sifat"deb talqin etiladi. Ta'lim faoliyati-ta'limning turli sohalarida muvaffaqiyatli o'qitish vositasi, madaniy va axloqiy qadriyatlarni saqlash va uzatish usuli sifatida qaraladi. Ko'p qirrali ko'p madaniyatli dunyo sharoitida o'qish kompetentsiyasining shakllanishi yosh o'quvchilarni adabiy tarbiyalashning asosiy yo'nalishlaridan biriga aylanadi va o'qish kompetentsiyasi "uning intellektual (aqliy) asosida shakllanadigan umumiy shaxsiy sifat"deb talqin etiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim faoliyati, o'quv vositasi, madaniy-axloqiy qadriyatlar, she'riyat, adabiyot, fikrlash.

Аннотация: Образовательная деятельность-рассматривается как средство успешного обучения в различных областях обучения, способ сохранения и передачи культурно-нравственных ценностей. В условиях многогранного многокультурного мира формирование читательской компетенции становится одним из основных направлений литературного воспитания учащихся, а читательская компетентность трактуется как "совокупное личностное качество, формирующееся на ее интеллектуальной (мыслительной) основе". Образовательная деятельность - рассматривается как средство успешного обучения в различных областях обучения, способ сохранения и передачи культурно-нравственных ценностей. В условиях многогранного многокультурного мира формирование читательской компетенции становится одним из основных направлений литературного воспитания учащихся, а читательская компетентность трактуется как "совокупное личностное качество, формирующееся на ее интеллектуальной (мыслительной) основе".

Ключевые слова: образовательная деятельность, средство обучения, культурно-нравственные ценности, поэзия, литература, мышление.

Summary: Educational activity- is considered as a means of successful learning in various educational areas, as a way of preserving and conveying cultural and moral values. In the conditions of a multifaceted multicultural world, the formation of reading competence is becoming one of the main directions of literary education of young students, and reading competence is interpreted as "a total personal quality formed on the basis of his intellectual (thinking).

Key words: educational activity, educational tool, cultural and moral values, poetry, literature, thinking.

Boshlang'ich ta'lim sohasida keng o'zgarishlar ro'y bermoqda. "Bizning jamiyatimizda ta'lim muassalari (bog'cha, maktab va institut) o'qituvchilari ilmiy va ijodiy ziyolilar biz intilayotgan uchinchi Uyg'onish davrining to'rtta mustahkam tayanchidir", deydi Sh.M. Mirziyoyev.

Prezidentning so'zlariga ko'ra, mamlakatda inson kapitaliga e'tiborni yanada kuchaytirishga qaratilgan muhim dastur va loyihalar amalga oshirilmoqda. Shunday qilib, agar besh yil oldin respublikada 5211 ta bolalar bog'chasi mavjud bo'lsa, hozirgi kunda ularning soni 19 316 taga yetdi, maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish 62 foizni, 6 yoshdagi bolalar orasida esa 77 foizni tashkil etdi. Mamlakatda yangi turdagi va sifat jihatidan yangi darajadagi ta'lim muassasalari, xususan, prezident, ijodiy va ixtisoslashtirilgan maktablar faoliyat ko'rsatmoqda. Hozirgi kunda matematika yo'nalishi bo'yicha 112, fizika-14, kimyo va biologiya – 87, informatika va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari – 99, chet tillari – 207 ixtisoslashtirilgan maktablar tashkil etildi. So'nggi besh yil ichida yetakchi xorijiy universitetlar bilan hamkorlikda 67 ta yangi universitet, institut va filiallar tashkil etilgani, universitetlarning umumiy soni 144 tani tashkil etgani, oliy ta'lim qamrovi 3 barobarga – 9 foizdan 28 foizgacha o'sgani jiddiy islohotlardan dalolat beradi. [1.]

Ikkinchi avlod standartlari o'qituvchini talabalarda umumbashariy o'quv harakatlarini shakllantirishga yo'naltiradi, bu faqat talabaning tanlov sharoitida va o'qituvchi tomonidan individual yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanish natijasida ta'minlanishi mumkin, bu esa uni o'zlashtirish va amalga oshirishni ayniqsa dolzarb qiladi. Texnologiya nima? V. A. Slastenin yozganidek, texnologiya-bu belgilangan parametrlarga ega mahsulotlarni olish imkonini beradigan manba materiallarini o'zgartirish usullari va jarayonlarining kombinatsiyasi va ketma-ketligi. G. M. Kojaspirova ta'lim texnologiyasi tushunchasini beradi-bu usullar, texnikalar, qadamlar tizimi bo'lib, ularning ketma-ketligi o'quvchining shaxsini tarbiyalash, o'qitish va rivojlantirish vazifalarini hal qilishni ta'minlaydi va faoliyatning o'zi protsessual tarzda taqdim etiladi, ya'ni muayyan harakatlar tizimi sifatida;

kafolatlangan natijani ta'minlaydigan harakatlar tizimi shaklida pedagogik jarayonning tarkibiy qismlarini ishlab chiqish va protsessual amalga oshirish. O'qituvchilar muammoga duch kelishdi-bilim, ko'nikma va ko'nikmalarni to'plashga qaratilgan an'anaviy ta'limni bolaning shaxsiyatini rivojlantirish jarayoniga aylantirish. [1]

"Bugungi tez o'zgaruvchan vaqt bizga qanday qiyin vazifalarni qo'yayotganini hammamiz ko'ramiz. Ularni hal etish va o'z oldimizga qo'ygan maqsadlarga erishish, jahon maydonida munosib raqobatlashish uchun xalqimizni, avvalo, yoshlarni ilm — fan, ma'naviyat va taraqqiyot sohasidagi ilg'or yutuqlar bilan jihozlashimiz kerak", - deya aminmiz Mirziyoyev. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning murojaatnomasida "bolalar bog'chasidan tortib oliy ta'limgacha bo'lgan ta'limning barcha bo'g'inlarini isloh qilish" mavzusida yoshlarni Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalash alohida qayd etildi. Shu bilan birga, o'quvchilarda Vatanga sadoqat tuyg'usini shakllantirish juda muhim, ayniqsa, endigina maktabga kirayotgan, Vatan tushunchasini hali to'liq anglamagan yosh avlod. Chunki ularda Vatanga sadoqat tuyg'usini shakllantirish jarayonida o'qituvchilar bolalarga barcha zarur moddiy va ma'naviy ne'matlarni berishadi. [2]

Ta'lim standartiga ko'ra, vatanparvarlik fazilatlarini shakllantirish boshlang'ich sinflardan boshlanishi kerak. Shunday qilib, boshlang'ich sinflarda Vatan tuyg'usini shakllantirish uchun darsliklarda keltirilgan materialdan to'g'ri foydalanish usullarini tahlil qilaylik: masalan, 1-sinf uchun musiqa darsligining kirish qismida darslik O'zbekiston madhiyasi bilan boshlangan va har bir dars boshida Vatan madhiyasini kuylash odat tusiga kirgan. Hammamizga ma'lumki, musiqa darsi boshlang'ich sinflarda tez-tez tashlab ketiladigan darslardan biri emas, shuning uchun Vatanni madh etuvchi she'rlar, hikoyalar, qo'shiqlar nafaqat musiqa kitobida, balki boshqa darsliklarda ham berilgan, chunki agar talaba bir xil mavzuni ko'p marta takrorlasa, uni tushunish ushbu mavzu kengayadi. Yana bir misolga e'tibor bering: avval qo'shiq mavzusiga e'tibor bering, mavzu "mening Vatanim-mening Vatanim" deb nomlanadi. She'rni chaqirib, yozuvchi unga "mening Vatanim" deb murojaat qiladi, go'yo Vatanni buzayotgandek. Keling, tajribali o'qituvchi o'quvchiga ushbu qo'shiqni o'rgatish uchun qanday usullardan foydalanishini tahlil qilaylik. [3]

Gumanitar darslarida ishlash shakllari va usullari .Zamonaviy dars yuqori darajadagi tayyorgarlikni talab qiladi. Dars elementlari o'rtasidagi o'zaro ta'sirning turli xil variantlari to'plami, tegishli o'quv vositalari va usullarini tanlash kerak, shunda dars o'quv jarayonining ajralmas, mantiqiy yakunlangan qismiga aylanadi.

O'qitish usullari-bu o'quv muammolarini hal qilish uchun zarur bo'lgan UUDNI shakllantirishni ta'minlaydigan darsdagi asosiy tadbirlar. Dars uchun eng samarali o'qitish usullarini tanlash o'quv jarayonini optimallashtirishning asosiy nuqtalaridan biridir. Ma'lumki, o'qitish usullari o'qituvchilar va talabalarning o'quv jarayonida maktab o'quvchilarini o'qitish, tarbiyalash va rivojlantirish maqsadlariga erishishga

qaratilgan o'zaro bog'liq faoliyat usullari hisoblanadi. Har qanday faoliyat ajralmas tarkibiy qism sifatida tashkil etish, rag'batlantirish va nazoratga ega bo'lganligi sababli, o'qitish usullari uchta katta guruhga bo'linadi:

o'quv va kognitiv faoliyatni tashkil etish usullari;

o'quv va kognitiv faoliyatni rag'batlantirish usullari;

o'quv va kognitiv faoliyat samaradorligini nazorat qilish usullari.

Ushbu usullar guruhlarining har biri bir qator o'ziga xos o'qitish usullaridan iborat. Shunday qilib, o'quv va kognitiv faoliyatni tashkil qilishda og'zaki usullar (ma'ruza, suhbat va boshqalar), vizual usullar (asboblarni namoyish qilish, rasmlarni namoyish qilish va boshqalar), amaliy usullar (mashqlar, tajribalar, mehnat harakatlari va boshqalar) qo'llaniladi.) ushbu usullarning barchasi o'qituvchi tomonidan o'quv ma'lumotlarini uzatishni va uni tinglash, kuzatish orqali talabalar tomonidan idrok etilishini ta'minlaydi, amaliy harakatlar. O'quv va kognitiv faoliyatni tashkil etish usullari induktiv va deduktivga bo'linadi, shu bilan birga o'quv materialini qaysi mantiqda – xususiyydan umumiy yoki umumiydan xususiyygacha oshkor qilinishini yodda tutadi. O'quv va kognitiv faoliyatni tashkil etish usullari guruhi, shuningdek, o'quvchilar yangi materialni qanday o'zlashtirishlarini-muammoli vaziyatlarni mustaqil ravishda aks ettirish yoki o'qituvchi tomonidan bildirilgan o'quv ma'lumotlarini reproduktiv yodlash orqali qanday amalga oshirishini hisobga olgan holda, muammoli – qidiruv va reproduktiv usullarga bo'linadi. Shunday qilib, xuddi shu suhbat, masalan, og'zaki, deduktiv va izlanish usullari sifatida harakat qilishi mumkin, agar bir vaqtning o'zida materialni umumiydan xususiyyga taqdim etish davom etsa va uning davomida muammoli vaziyatlar yuzaga kelsa. Va nihoyat, o'quvchilarning akademik mustaqillik darajasiga qarab, maktab o'quvchilarining o'quv ishlari usullari ajralib turadi. Yuqorida aytib o'tilgan barcha o'qitish usullari ma'lum bir dastur bilan talabalarning bilim faoliyatini rag'batlantirishi va faollashtirishi mumkin. O'quv amaliyotida maktab o'quvchilarining o'qishga qiziqishini ta'minlashga qaratilgan ba'zi maxsus usullar qo'llaniladi. Ta'limni rag'batlantirish va rag'batlantirish usullari kognitiv o'yin usuli, o'quv munozaralari usuli, rag'batlantirish usuli, o'qishda muvaffaqiyat yaratish usuli va boshqalarni o'z ichiga oladi. [4]

Muvaffaqiyatli o'qitish uchun og'zaki, yozma, individual, frontal nazorat va boshqalar yordamida amalga oshiriladigan nazorat va o'zini o'zi boshqarish katta ahamiyatga ega. Reproaktiv usullar, birinchi navbatda, o'quvchilar tomonidan o'quv ma'lumotlarini tez va mustahkam yodlashni ta'minlash, ko'nikma va malakalarni shakllantirish maqsadida qo'llaniladi. Ular, ayniqsa, o'quv materialining mazmuni asosan informatsion xususiyatga ega bo'lgan, amaliy harakatlar usullarining tavsifi bo'lgan hollarda samarali bo'ladi. Muammoli qidiruv usullari ijodiy o'quv va kognitiv faoliyat ko'nikmalarini rivojlantirish uchun ishlatiladi. Ular bilimlarni yanada mazmunli va mustaqil ravishda o'zlashtirishga hissa qo'shadilar. Ushbu usullar,

ayniqsa, o'quv materialining mazmuni tushunchalarni shakllantirishga qaratilgan hollarda samarali qo'llaniladi, o'quv materialining mazmuni tubdan yangi emas, balki ilgari o'rganilgan narsalarni mantiqan davom ettiradi; mazmuni maktab o'quvchilarining mustaqil xulosalari uchun mavjud, hodisalar o'rtasidagi sabab-oqibat munosabatlarini ochib beradi, muloqotga olib keladi. Turli usullardan foydalanish talabalarning bilim qobiliyatini muvaffaqiyatli rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi. Darsda shakl va usullarning mazmunini aniqlashda, birinchi navbatda, zamonaviy ta'lim strategiyasini chuqur anglash kerak, uning yo'nalishi nafaqat ma'lum o'quv ko'nikmalarini shakllantirishga, balki bolaning shaxsini tarbiyalash va rivojlantirishga, uning nazariy tafakkuriga, bilimga ehtiyotkorlik va mulohazali munosabatiga, asosiy ta'lim qobiliyatini shakllantirishga qaratilgan. - o'rganish qobiliyati. Vazifa paydo bo'ladi:

Darsning ma'lum bir bosqichida aqliy faoliyatni faollashtirishga hissa qo'shadigan, uning yaxlitligini buzmaydigan va yuqori samarali bo'lgan mukammal, xilma-xil shakllar, o'qitish usullarini tanlang.

Ushbu muammoni hal qilishning eng maqbul usullari:

Muammoli o'qitish usullari (ular o'quvchilarni kognitiv faoliyatga jalb qiladi, ularga ilmiy va dalillarga asoslangan qidiruv fikrlash muhitiga kirishga yordam beradi):

Og'zaki ta'lim sharoitida muammoli taqdimot, o'qituvchi muammoni bildirganda, uni hal qilish yo'llarini aniqlashga yordam beradi, talabalar taxmin qilishadi, taxmin qilishadi;

Qisman qidiruv (evristik) usullari.

O'quv va kognitiv faoliyatni tashkil etish usullari (ular tahlil qilish, taqqoslash, mantiqiy zanjirlarni qurish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi):

Induktiv (xususiydan umumiygacha);

Deduktiv (umumiydan xususiygacha);

Sintaktik;

Reproduktiv qidiruv.

Dars taqdimotining yakuniy bosqichida o'qituvchi asosiy fikrlarni takrorlaydi, darsni umumlashtiradi, shuningdek talabalarning bilimlarini baholaydi. Ushbu bosqichda o'qituvchi o'quvchilarga darsning maqsad va vazifalariga erishishlarini ta'minlash uchun qo'shimcha va kengaytirilgan amaliyotni ham ta'minlaydi. Ko'rib turganingizdek, talabalarni qo'shiq aytishga yoki yangi kontseptsiyani to'g'ri yetkazishga o'rgatishning turli usullari mavjud. O'qituvchidan talab qilinadigan narsa shunchaki o'z oldingizga to'g'ri maqsad qo'yish va ularga ko'nikmalarni to'g'ri yetkazishdir.

Использованная литература:

1. " Обращение Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева к Олий Мажлису, 2022.
2. Образовательные возможности новых информационных технологий в обучении иностранным языкам в вузе .Авторы Арипжанова Лола. МухитдиноваМухлиса.https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=5hz6D58AAAAAJ&citation_for_view=5hz6
3. Олий ўқув юртлари иқтисодидиёт йўналиши русийзабон гуруҳларида олиб бориладиган ўзбек тили дарсларининг самарадорлигини таъминлаш.
4. Эффективные стратегии обучения учителей (3-е изд.). Аккра, Гана: дух, душа и тело; 2012.